

Franciscus preekt tot de vogels – videotekst

Een van de meest afgebeelde heiligen in de religieuze kunst is Franciscus van Assisi. Zijn leven zat dan ook vol gebaren en gebeurtenissen die tot de verbeelding spreken. Denk maar aan het moment dat hij op het marktplaats van Assisi zijn kleren uittrekt en aan zijn vader geeft, voor de ogen van de bisschop en heel de stad. Een radicaal gebaar: niets wil hij nog bezitten, zelfs niet wat hij draagt.

Ook een andere scène komt vaak terug: Franciscus preekt tot de vogels. Dat vinden we vandaag een beetje vreemd. Geitenwollensokkenachtig. Of moraliserend. Had Franciscus niet beter wat meer naar de vogels geluisterd, in plaats van hen de les te spellen? Maar wat als dit verhaal niet in de eerste plaats gaat over vogels en ecologie, maar over mensen?

In de klassieke levensbeschrijvingen lezen we dat Franciscus de vogels zo toespreekt: 'Mijn kleine zusters, vogels, jullie zijn veel verschuldigd aan God, jullie Schepper. Jullie moeten Hem altijd en overal loven.' En dan somt hij alle dingen op die de vogels zomaar voor niets hebben gekregen: de vrijheid om overal heen te vliegen, veren als kleding, voedsel, bronnen en rivieren om hun dorst te lessen, bomen om in te nestelen.

Dat klinkt op het eerste gezicht nogal betuttelend. De mens die dieren wel eens even komt vertellen wat ze moeten geloven. En die bovendien weinig nieuws vertelt: vogels vliegen toch al, ze eten, ze bouwen hun nesten, ze zijn gewoon vogel.

Wat Franciscus aan de vogels zegt, lijkt verrassend veel op een passage in het Evangelie. Daar roept Jezus de mensen op om te kijken naar de vogels in de lucht: 'Ze zaaien niet, ze oogsten niet en ze vullen geen voorraadschuren. Het is jullie hemelse Vader die ze voedt.' Opvallend, de richting van de verkondiging is hier omgekeerd: het zijn de vogels die iets aan de mens te leren hebben.

Misschien was dat ook wel de intentie van Franciscus. Dat toont een minder bekende Engelse versie van het verhaal. Daar preekt Franciscus eerst tot de inwoners van Rome. Maar die willen niet luisteren. Hun harten zijn verhard. Pas daarna trekt hij de stad uit. Als de mensen niet willen luisteren, zal hij wel tot de vogels preken. En die

luisteren wél. Wanneer de inwoners van Rome dat horen, schamen ze zich. Ze komen tot inkeer en vragen Franciscus terug te keren.

Plots is dat lieflijke tafereel helemaal niet zo lieflijk meer. De vogelpreek wordt een provocatie. Niet de vogels zijn het probleem, maar de mensen.

Mensen kunnen gaan denken dat ze hun leven helemaal zelf moeten veroveren. En wat ze veroverd hebben, gaan ze vervolgens als hun bezit beschouwen, als iets waar ze recht op hebben. De wereld rondom komt zo al snel in dienst te staan van dat project. *Wat kan ik ermee? Wat heb ik eraan? Is het nuttig voor mij? Of staat het mij in de weg?*

Wanneer Jezus en Franciscus de vogels als voorbeeld nemen, dan houden ze ons een alternatief mensbeeld voor. Je bestaan is je gegeven. De wereld is je gegeven. Je hebt jezelf niet gemaakt – je bent een schepsel.

Dat klinkt misschien afhankelijk of beperkend, maar het heeft ook iets bevrijdends. Ik hoef mezelf niet voortdurend te bewijzen. Ik hoef mijn bestaan niet te verdienen of te veroveren. Ik hoef niet alles onder controle te krijgen om er te mogen zijn. Ik mag simpelweg ontvangen dat ik er ben. En daar content mee zijn. Wie zo in het leven staat, gaat ook anders om met alles rondom zich: niet meer gebruiken, overheersen of uitputten, maar dienen, herstellen en eren.

Zo krijgt dit eeuwenoude verhaal onverwacht toch nog een ecologische betekenis. Nee, Franciscus was in de dertiende eeuw echt geen ecooloog of vogelknuffelaar avant la lettre. Maar hij herinnert eraan dat we van vogels de vreugde en de vrijheid kunnen leren om gewoon schepsel te zijn. Dan kunnen we ook het leven rondom ons wat rust gunnen.